

О.В. Литвинюк

аспірант кафедри банківської справи

Одеського національного економічного університету

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ
АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ**

Анотація: Досліджено процес управління активами та пасивами банківських установ та особливості його забезпечення.

Аннотация: Исследован процесс управления активами и пассивами банковских учреждений и особенности его обеспечения.

Summary: Investigational process of management of assets and passive voices of bank institutions and feature of his providing.

Основною метою діяльності фінансової установи, як і будь-якої компанії чи організації у ринковій економіці перш за все являється максимізація прибутку. Одним із головним та важливих інструментів, який забезпечує ефективне управління прибутковістю банку, банківськими ризиками, координуванням та прийняттям рішень щодо джерел фінансування та напрямків розміщення коштів являється процес управління активами та пасивами банківських установ.

В наукових працях України дослідженню процесу управління активами та пасивами банківських установ присвячені наступні праці: Б.І. Заруби, А.М. Мороза, Л.О. Примостки, М.І. Савлука, О.Б. Ширінської, О.А. Криклій, В.С. Стельмах, В.І. Міщенко, С.М. Козьменко, О.М. Колодзієва, І.М. Чмутова, І.О. Губарева, В.В. Зянько, Н.О. Ковал, О.Т. Тепня, Л.Н. Рябініна, Л.В. Кузнецова, В.М. Добров. Серед російських вчених варто виділити роботи О.І. Лаврушина, Г.С. Панова, Л.П. Кровецької, В.І. Колеснікова та інших. Велике значення в розвитку теорії управління пасивами та активами банку мають розробки зарубіжних авторів Дж. Сінкі, С.П. Роуз, Є. Рід, Р. Коттер, С. Гілл, Р. Сміт та інших.

Звичайно, основна ціль процесу управління активами та пасивами банківських установ полягає в максимізації або, щонайменше, у стабілізації величини прибутку банку в залежності від прийнятому рівня ризику.

Такі вчені як О.М. Колодізев , І.М. Чмутова , І.О. Губарева розуміють під процесом управління активами та пасивами банківських установ – формування певної структури банківського балансу.[1,с.268]

Зокрема, процес управління активами та пасивами можна віднести до одних із основних завдань банку, оскільки він включає в себе управління всією діяльністю банку (активними та пасивними операціями).

Отже, у вітчизняній науці досліджень цієї складної проблеми з урахуванням особливостей розвитку економіки та банківської системи України недостатньо.

Відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України під управлінням активами та пасивами розуміють діяльність банку щодо проведення фінансових операцій з метою підтримання ліквідності, оптимізації ризиків його комерційної діяльності, хеджування таких ризиків, коригування валютних позицій банку, здійснення операцій, що належить до інвестиційної та фінансової діяльності банку.[2.] Звідси, найбільш доцільним можна вважати наступне визначення процесу управління активами та пасивами банківських установ.

Управління активами та пасивами банківських установ - це складний фінансовий механізм, який включає в себе управління фінансовими потоками банку, який здійснюється через узгодження управлінських рішень та досягнення певних пропорцій між активами та пасивами з метою оптимізації співвідношення між прибутковістю та рівнем ризиків, що виникають в процесі управління активами та пасивами банку. Для більш ефективного здійснення даного процесу потрібне відповідне організаційне та інформаційне забезпечення.

Сутність організаційної підсистеми управління активами і пасивами полягає у формуванні організаційної структури банківської установи, яку

можна визначити як взаємодію органів управління різного рівня з функціональними підрозділами у процесі обґрунтування, розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень.

Суб'єктом управління виступають структурні підрозділи чи організаційні одиниці банку, що здійснюють процес управління активами і пасивами на основі використання специфічних трудових, інформаційних, матеріальних і фінансових ресурсів. Сам процес управління активами і пасивами в банківських установах розпочинається зі створення спеціального комітету при раді директорів - Комітету з управління активами і пасивами. Загальна характеристика організаційного забезпечення управління активами і пасивами банку наведена в таблиці 1.

Таблиця 1.

Організаційне забезпечення процесу управління активами і пасивами
банківських установ

<i>Назва органу</i>	<i>Функції контрольних органів</i>
Стратегічний рівень	
<i>Спостережна Рада</i>	Затвердження політики управління пасивами і активами банку в тому числі і ризиками.
<i>Правління банку</i>	Реалізація політики управління пасивами і активами.
<i>Ревізійна комісія</i>	Контроль за дотриманням банком законодавчих та нормативних актів; виконання рішень правління, а також виконання рішень щодо усунення недоліків; виявлених проведеними ревізіями.
Тактичний рівень	
<i>Комітет управління активами та пасивами</i>	Визначення рівня та меж допустимого ризику, потреб у ліквідних коштах; оцінювання величини та достатності капіталу; прогнозування й аналіз коливань процентних ставок; прийняття рішень про хеджування ризиків; оцінювання змін у доходах і витратах; визначення прийнятної структури та якості портфелів банку.
<i>Казначейство</i>	Забезпечення ресурсами, надання клієнтам послуг, пов'язаних із проведенням операцій на грошових та капітальних

	ринках; управління структурою пасивів і активів шляхом використання різних за видами і строками інструментів відповідно до директив, прийнятих КУПА та правління банку.
<i>Служба ризик менеджменту</i>	Оптимізація співвідношення потенційних можливостей, ризиків, розміру капіталу та темпів зростання банку; реалізація системного підходу до оцінки і управління ризиками; підтримка поточної діяльності КУПА; створення адекватної структури контролю.
<i>Служба внутрішнього контролю</i>	Проведення аудиторських перевірок банку, надання контрольних даних менеджерам для прийняття ними рішень, оперативний контроль за поточною діяльністю правління.
<i>Фінансово - аналітична служба</i>	Збір первинної інформації; фіксація інформації, що надходить із зовнішнього середовища та локальних баз даних (підрозділів банку); обробка та систематизація інформації; аналіз, структурування, формування звітів (вихідної інформації та баз даних)
Оперативний рівень	
<i>Конкретні відповідальні особи</i>	Виконання визначених функцій та покладених обов'язків конкретними відповідальними менеджерами та службовцями банку

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність», спостережна рада обирається загальними зборами учасників з числа учасників банку або їх представників.

Члени спостережної ради банку не можуть входити до складу правління банку, ревізійної комісії банку. Спостережна рада банку здійснює такі функції:

- Призначає і звільнює голову та членів правління банку;
- Контролює діяльність правління банку;
- Визначає зовнішнього аудитора;
- Встановлює порядок проведення ревізій та контролю за фінансово-господарською діяльністю банку;
- Приймає рішення щодо покриття збитків;
- Приймає рішення щодо створення, реорганізації та ліквідації дочірніх підприємств, філій і представництв банку;

- Затверджує умови оплати праці та матеріального стимулювання членів правління банку;
- Готує пропозиції щодо питань, які виносяться на загальні збори учасників.

Повноваження і порядок роботи спостережної ради банку визначаються статутом банку чи положенням про раду банку, що затверджується загальними зборами учасників банку[2.].

Наступним виконавчим органом є правління банку, здійснює управління поточною діяльністю банку, формування фондів, необхідних для статутної діяльності банку, та несе відповідальність за ефективність його роботи згідно з принципами та порядком, встановленими статутом банку, рішення загальних зборів учасників і спостережної ради банку.

Організація процесу управління активами та пасивами банківських установ розпочинається зі створення спеціального комітету при Раді директорів, який називається Комітет з управління активами та пасивами банку(КУАП).

Призначення Комітету з управління активами і пасивами банку полягає у впровадженні інтегрованого, комплексного підходу до управління активами і пасивами для забезпечення ефективного управління грошовими потоками та достатньою прибутковістю при прийнятному рівні ризику.

Управлінські рішення, приймає КУАП та виконується працівниками казначейства банку та інших структурних підрозділів з відповідних напрямів діяльності. Головними цілями діяльності казначейства є зниження загального рівня ризиків банку, збереження ліквідності, підвищення прибутковості, розширення активно-пасивних операцій банку[3,с.189].

Можна зазначити, що казначейство є інформаційним центром банку, так як специфіка функціональних особливостей дозволяє одержувати щоденно значний обсяг інформації зі структурних підрозділів банку, агрегувати її та передавати на інші ієрархічні рівні, зокрема й керівництву банку.

Таким чином, найважливішою передумовою процесу управління активами і пасивами є побудова адекватної організаційної структури, яка б

забезпечувала б постійну участь вищого керівництва банку в процесі прийняття рішень щодо управління активами і пасивами, а також передбачала механізми контролю за виконанням прийнятих рішень.

Функціонування організаційного забезпечення управління активами і пасивами може бути реалізовано лише на основі відповідних потоків інформації. У процесі управління активами і пасивами банківських установ використовується інформація, яка надходить як із зовнішніх, так і з внутрішніх джерел, яка представлена в таблиці 2.

Таблиця 2.

Інформаційне забезпечення процесу управління активами і пасивами банківських установ

<i>Внутрішня інформація</i>	<i>Зовнішня інформація</i>
<p><i>Управлінська внутрішня інформація, що формується банком самостійно.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Періодичність і рівень деталізації управлінської інформації залежить від внутрішньої організації банку та вимог управлінського менеджменту. • Обов'язкова внутрішня інформація, порядок формування та подання якої регулюється НБУ. До її складу включають фінансову, статистичну звітність тощо. Від достовірності якої залежить ефективність та правильність прийняття рішень. 	<p><i>Показники, що характеризують кон'юнктуру грошового ринку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • депозитні та кредитні ставки окремих банків; середньозважена вартість ресурсів по банківській системі; • показники розвитку банківської системи; • показники макроекономічного розвитку; • нормативно-регулюючі показники з різних напрямів фінансової діяльності; • показники, що характеризують діяльність контрагентів і конкурентів.

Зовнішня інформація банківських установ використовується з метою прогнозування основних параметрів розвитку банку з урахуванням його стратегії.

Внутрішня інформація банківських установ використовується для забезпечення правильної та ефективної роботи банку, зокрема виконання та дотримання обов'язкових банківських нормативів.

Важливу складову в процесі управління активами та пасивами банківських установ становить аналіз інформаційних потоків. В процесі управління активами і пасивами банківських установ фінансово-аналітична служба виконує одну із головних функцій таких як: збір первинної інформації; фіксація інформації, що надходить із зовнішнього середовища та локальних баз даних (підрозділів) банку; обробка та систематизація інформації; аналіз; структурування; формування звітів [4,с.28].

Вся одержана та систематизована інформація таким способом формує інформаційно-аналітичну базу банківської установи. Правильне використання інформації, отриманої з зовнішніх та внутрішніх джерел, дозволить банківським менеджерам приймати раціональні управлінські рішення щодо управління активами і пасивами банку. Для ефективного управління активами і пасивами банківських установ необхідною умовою є використання інформаційної системи, яка повинна забезпечувати оперативність у прийнятті управлінських рішень.

Доцільно зазначити, що процес управління активами та пасивами залишається головним пріоритетом фінансових інститутів в умовах сучасного розвитку банківської системи України

Тому, розробка та вдосконалення відповідного забезпечення до процесу управління активами та пасивами банківських установ в сучасних умовах ринкової економіки являється досить актуальним та проблемним. Правильно сформована організаційна структура та достовірне інформаційне забезпечення процесу управління активами та пасивами забезпечить раціональне формування фінансових ресурсів та прибутковість банківських установ.

Література:

1.Колодізев О.М. Фінансовий менеджмент у банках:концептуальні засади, методологія прийняття рішень в банківській сфері [Текст]: Навчальний посібник/О.М.Колодізев, І.М. Чмутова, І.О.Губарева. Харків: ІНЖЕК,-2004-408с.

2. Закон України «Про банки та банківську діяльність» із змінами та доповненнями від 20.01.03 №1294.

3. Сало І.В., Криклій О.А. Фінансовий менеджмент банку: Навчальний посібник – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007 – 314с.

4. Ларіонова І.В. Управління активами та пасивами в комерційному банку: Навчальний посібник – Москва: Видавництво «Консалтбанкпир», 2003 -272с.